

erfgoed

Balen

65 jaar
KSA St.-Andries Balen
(1941-2006)

Beste lezer,

Voor U ligt een uitgave over een jeugdvereniging met een vrij jonge geschiedenis.

Geschiedenis hoeft niet steeds eeuwenoud te zijn om te behoren tot het gedachtegoed 'geschiedenis!'.

Momenten, feiten en gezichten die onze ouders, grootouders en overgrootouders zich herinneren zijn meestal de meest interessante gegevens op lokaal en regionaal vlak.

Recente geschiedenis wordt de dag van vandaag nogal vlug vergeten; foto's worden meestal bewaard, zij het dan dikwijls zonder al de informatie erbij of erop te vermelden. Geschreven verenigingsinformatie daarentegen wordt al vlug als onbelangrijk beschouwd. Toch zijn al deze dingen zeer belangrijk, ongeacht hun prille geschiedenis.

Omdat geschiedenis, erfgoed en cultuur vaak zeer dicht bij elkaar liggen vertelt een verhaal zoals dit heel wat meer dan gewoonweg 'de geschiedenis van een vereniging'.

Vandaar dat dit werk, '65 jaar KSA St.-Andries', een prachtig initiatief is.

Dank aan al de professoren die studenten trachten te stimuleren en te motiveren om de (recente) geschiedenis in hun eigen omgeving en regio te bestuderen en te beschrijven. Het is immers op deze manier dat de jongere generatie terug meer betrokken geraakt bij het eigen verleden.

Als erfgoedvereniging is het onze taak om geschiedschrijving te stimuleren. Om mensen, maar vooral de jeugd, erop te wijzen dat archivering van recente geschiedenis, over welk thema dan ook, belangrijk is voor de toekomst. In ieder van ons schuilt immers de drang om het verleden te kennen.

Gelukkig zijn er nog jongeren geïnteresseerd in deze geschiedenis en ... één van hen is zeker Jeroen Hens, auteur van '65 jaar KSA St.-Andries'.

In naam van Erfgoed Balen mag ik de auteur van harte feliciteren voor zijn bijdrage aan het Balens Erfgoed.

Richard Vermeulen
Voorzitter Erfgoed Balen

Woord vooraf

Er zijn waarschijnlijk weinig landen waar de jeugdbeweging zo veel betekend heeft – en nog betekent – als in Vlaanderen. Ze is er immers in het laatste kwart van de 19^e eeuw gegroeid uit een unieke combinatie van jeugdig zelfbewustzijn met Vlaamse, katholieke en sociale beweging. De katholieke Vlaamse studentenbeweging, het prototype van een vrije jeugdbeweging, met zijn honderden bonden en bondjes tot in de kleinste dorpen, bracht toen de katholieke studerende jeugd – dat waren scholieren, seminaristen en enkele zeldzame ‘hoogstudenten’ - samen in de vakanties om er te spelen, te werken en te bidden voor Vlaanderen en zich voor te bereiden op een leidende rol later in het katholieke Vlaamse volk.

Die jeugdbeweging was ouder dan de Duitse Wandervogelbeweging en de Britse padvinderij, die vaak als de twee belangrijkste pijlers van het hedendaagse jeugdwerk worden beschouwd. Ze kende vanaf de laatste jaren voor de Eerste Wereldoorlog en tijdens het interbellum ook in de Antwerpse Zuiderkempem een grote bloei, met bonden in Balen, Mol, Geel, Meerhout, Westerlo, Kasterlee en Retie die luisterden naar namen als ‘Klokke Roeland’, ‘Vlaamsch en Volksch’, ‘Strijd ter zege’, ‘Eigen wezen adelt’, ‘De heide ontwaakt’ of ‘Willen is Kunnen’. Die bonden waren gegroepeerd in het door Leuvense universiteitsstudenten geleide AKVS (Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond) dat vanaf het einde van de jaren twintig in conflict kwam met de kerkelijke overheid omwille van zijn radicaal anti-Belgische en Vlaams-nationalistische opstelling. Onder druk van buitenaf, maar ook door interne discussies, viel op vele plaatsen de werking ervan stil, of sloten ze aan bij nieuwe formaties.

In de jaren dertig moesten trouwens niet enkel in Vlaanderen maar overal in Europa de vrije jeugdbewegingen plaats ruimen voor ‘ingepaste jeugdorganisaties’ die door Kerken en katholieke partijen werden ingezet om de maatschappelijke ontwikkelingen te beïnvloeden. Vooral toen de economische crisis om zich heen greep en het politieke bestel niet in staat leek het tij te keren, werd de roep om radicale oplossingen sterker. De Kerk had al in de jaren twintig in reactie op de toenemende secularisering haar Katholieke Actie gelanceerd, die wereldwijd tot nieuwe kerkelijke jeugdverenigingen leidde, maar in Vlaanderen grotendeels werd opgebouwd via overname en reactivering van bestaande jeugdformaties volgens sociaal milieu. Zo bleven de katholieke studentenbonden in Limburg en Oost-Vlaanderen gewoon doorwerken maar nu gegroepeerd in een nieuw gevormde KSA-gouw, al bleven in

West-Vlaanderen en het Aartsbisdom Mechelen naast de bestaande studentenbonden, nieuwe KSA-bonden opgericht. De oude studentenbonden verdwenen meestal - zoals ook in Balen - maar bleven elders geïsoleerd voortbestaan, zoals in Geel en Kasterlee.

Vanaf het einde van de jaren dertig werd ook in de KSA-bonden de traditionele jeugdbewegingsmethodiek gemeengoed, met spel, sport en openluchtlevens, kamperen en trekken, muziekkapellen en vaandels, dat alles overgoten met een katholieke en Vlaamse romantiek. Sommige KSA bonden leunden aan bij het college - die van Mol bijvoorbeeld en kregen er steun van de priester-leraars die er als proosten voor werden aangesteld. Andere ontstonden als parochiebonden in een bepaald dorp, meestal onder impuls van plaatselijke seminaristen of oud-leden priesters, en brachten de leerlingen van het dorp die aan verschillende katholieke scholen studeerden samen, hetzij enkel in de schoolvakanties, hetzij het hele jaar door. Eén er van was KSA-Sint-Andries Balen, die vandaag nog altijd een bloeiend bestaan kent.

Toen Jeroen Hens als enthousiast KSA-er bij mij kwam aankloppen met het voorstel zijn eindverhandeling te wijden aan de geschiedenis van zijn bond in Balen vond ik dat een uitstekend idee. Het probleem was alleen dat hij nog op zoek moest gaan naar bronnen - d.i. sporen uit het verleden - die via oud-leiders en lokale contacten moesten worden boven water gebracht. Dat verliep niet zonder moeite, en deed op bepaalde momenten nog twijfel rijzen aan de haalbaarheid van het project. Immers jeugdbewegings 'bewegen vooral'. Ze bekommeren zich doorgaans weinig om het bijhouden van 'archieven' of het neerpennen van verslagen. Zelfs de bondsblaadjes die ze uitgeven zijn vaak nauwelijks bewaard en moeilijk op te sporen. Maar 'willen is kunnen' en de ijverige historicus vond toch heel wat materiaal, rechtsreeks van Balense oorsprong of onrechtstreeks via vermeldingen in gouwberichten en algemene KSA-bladen. Bovendien kon hij wat er aan geschreven documenten ontbrak aanvullen via mondelinge getuigenissen. Ook dat vroeg heel wat organisatie en speurwerk. Maar tenslotte slaagde hij erin voldoende elementen van de puzzel samen te brengen om een beeld te schetsen van de evoluerende werking, met zijn wisselende generaties en leidersploegen, en de eigen accenten die in elke periode de veranderende 'tijdsgeschiedenis' typeren.

Een jeugdbeweging die leeft is immers op de eerste plaats een ruimte waar jonge mensen - met een zekere vrijheid en autonomie - hun 'samen jong zijn' kunnen beleven. Die sociale functie is de belangrijkste reden waarom een bond met een tamelijk snel wisselend ledenbestand toch blijft bestaan ook al veranderen doorheen de jaren de visies op wat de bond moet zijn en welke activiteiten daar kunnen bij helpen. Stilstaan bij de evoluerende lotgevallen van een plaatselijke jeugdgroep laat toe een beeld te schetsen van hoe de mentaliteit in een dorp doorheen de jaren veranderde, op welke wijze er telkens 'nieuwe idealen' groeiden bij een 'nieuwe jeugd', die niet enkel door 'bond' te vormen werkte aan 'zelfopvoeding samen' maar ook meebouwde aan de opbouw van de plaatselijke gemeenschap. Het meest sterke voor-

beeld daarvan in dit Balense verhaal is dat op een bepaald ogenblik het bondsblad gewoon huis aan huis werd verspreid als een ‘dorpsblad’.

Een bondsgeschiedenis als deze heeft zowel een betekenis voor de oud-leden als voor de leden van vandaag. Sinds de oprichting in de jaren veertig van vorige eeuw is er veel veranderd. De sfeer, de doelstellingen en de verwachtingen van de pioniers uit de begintijd zijn niet meer die van de KSA-ers van vandaag. Dat verschil tussen verleden en heden doet de vraag rijzen naar de identiteit van de bond. Doorheen de tijd lijkt ze op een rivier, waarvan het immer voortstuwende water dat wordt beroerd door weer en wind het meest opvalt. De rivier lijkt enkel maar stromend water, maar moet toch ook iets meer zijn om ondanks de voortdurende verandering ‘zichzelf’ te blijven. Haar identiteit wordt veel meer dan door het water zelf bepaald door haar landschappelijke situering, haar bedding en haar functies. Zo kan ze voortdurend veranderen en toch blijven wat ze was.

Ook in een bond als Sint-Andries Balen is de maatschappelijke opstelling, de uiterlijke verschijningsvorm, de manier van werken van elke generatie telkens weer bepalend voor het beeld dat de bond bij de buitenwacht oproept. Onder invloed van zich wijzigende historische omstandigheden volgen daarbij – met de wisselende ledengeneraties – de werkvormen en doelstellingen elkaar snel op. Soms kan daarbij de indruk ontstaan dat enkel nog actuele noden en invloeden, de oriëntering bepalen en dat de band met het verleden is doorgeknipt of eigenlijk niet meer ter zake toet. Maar meestal is dat slechts schijn. Die band met vroeger bestaat toch, voor een deel verborgen in allerlei structuren, geplogenheden en gewoonten, voor een ander deel in een van generatie op generatie overgeleverd verhaal van de eigen geschiedenis, die zeker als oud-leden nog geregeld samenkomen, een levende traditie gaat vormen.

Samen bepalen al deze dingen het onderhuidse groepsbewustzijn dat door elke generatie van de bond iets anders wordt aanvoeld, maar dat toch tot de kern behoort van de eigenlijke bondsidentiteit. Die bondstraditie staat verandering of vernieuwing niet in de weg. Ze dient eerder – zoals de Britse jeugdhistoricus John R. Gillis het formuleerde – als “*an important agent of transformation*”, omdat het oude niet zonder meer wordt verworpen, maar met het nieuwe versmelt tot iets nieuws, zodat een voortdurende adaptatie van het verleden plaatsvindt. In het beeld van de rivier: soms slaagt het water er geleidelijk in de bedding te verleggen.

Tegen deze achtergrond is het bijzonder wenselijk af en toe, bijvoorbeeld bij een jubileum, of als zich – zoals nu – de gelegenheid aandient via een eindverhandeling, eens uitdrukkelijk stil te staan bij het verleden, en zoals in dit boek gebeurt, in koele analyse, in bewogen getuigenis of in evocerend fotomateriaal, de sluier die er over hangt weg te nemen. Dat laat immers zowel de jeugdigen van gisteren als die van vandaag toe te onderscheiden wat er precies van het voorbije ballast is geworden – al was het dan misschien ooit waardevol – en wat er inspirerend kan blijven voor de toekomst, omdat het behoort tot kern van de eigen identiteit. Dan wordt herdenken

ook 'her' – denken van de plaats die de bond vandaag kan innemen, met het oog op de taak van haar leden in de wereld van morgen.

Prof. Dr. Louis Vos
Gewoon Hoogleraar Geschiedenis
K.U. Leuven

Inhoud

Woord vooraf	5
Inleiding	9
Hoofdstuk 1: Van vriendenkring tot modelbeweging (1941-1969)	13
1.1 Ontstaan van een parochiale KSA-bond (1941-1945)	13
1.2 Een beweging gedragen door seminaristen (1945-1959)	17
1.3 Een modelbeweging (1960-1969)	31
Hoofdstuk 2: Zoeken naar een nieuwe identiteit (1969-1974)	43
2.1 Geleidelijke afbouw van het militaristische beeld (1969-1972)	43
2.2 Pedagogisch verantwoord spelen (1972-1974)	53
Hoofdstuk 3: De crisisjaren (1974-1980)	61
3.1 ‘Praten’ of ‘doen’? (1974-1976)	61
3.2 Een gematigde koers (1976-1980)	67
Hoofdstuk 4: Herleving (1980-1990)	75
4.1 Het bondsconclaf van 1982: een nieuwe wending (1980-1985)	75
4.2 Verder bouwend op een goede basis (1985-1990)	83
Hoofdstuk 5: KSA Balen na 50 jaar (1990-2006)	95
5.1 Traditie en vernieuwing (1990-1995)	95
5.2 Epiloog: Hoe het verder ging (1995-2006)	105
Besluit	111
Bibliografie	115
Bijlagen: Bondsleiding, leiders, proosten en VB's KSA Balen	119
Bijlagen: kampen KSA Balen 1946-2007	151

Colofon

Auteur: Jeroen Hens.

Ontwerp omslag: 'Xod'.

Corrector: Vic Berckmans, Richard Vermeulen.

Lay-out: Walter Vermeulen.

Uitgegeven door: Erfgoed Balen vzw.

Alle teksten verschijnen onder de enige en dwingende verantwoordelijkheid van de auteur, hier treft de kring als vzw geen rechtsaansprakelijkheid.

Verantwoordelijke uitgever: Richard Vermeulen voor
Erfgoed Balen vzw.

Bestellen en info:

Prijs: € 15.00

Te bestellen door overschrijving op:

rek. (BE07)-652-8040120-66

van Erfgoed Balen vzw, Vaartstraat 29 te 2490 Balen.

Rechtstreeks ook verkrijgbaar op ons kantoor, zelfde adres.

<http://www.erfgoedbalen.be>

e-mailadres: info@erfgoedbalen.be

© 2008 Erfgoed Balen vzw

D/2008/4953 (17)

Geschiedenis hoeft niet steeds eeuwenoud te zijn om te behoren tot het gedachtegoed 'geschiedenis!'.

Momenten, feiten en gezichten die onze ouders, grootouders en overgrootouders zich herinneren zijn meestal de meest interessante gegevens op lokaal en regionaal vlak.

Recente geschiedenis wordt de dag van vandaag nogal vlug vergeten; foto's worden meestal bewaard, zij het dan dikwijls zonder al de informatie erbij of erop te vermelden. Geschreven verenigingsinformatie daarentegen wordt al vlug als onbelangrijk beschouwd. Toch zijn al deze dingen zeer belangrijk, ongeacht hun prille geschiedenis.

Omdat geschiedenis, erfgoed en cultuur vaak zeer dicht bij elkaar liggen vertelt een verhaal zoals dit - '65 jaar KSA St.-Andries' - heel wat meer dan gewoonweg 'de geschiedenis van een vereniging'.

